

id. a Torroella de Montgrí, 1931 (LL. 29, p. 200); i en les enq. de 1964, a La Tallada, Verges i Vilopriu (XLV, 68-79).

MENCIONS ANT. 1017: *Iafar* (Alsiús, *Nomencl.*, p. 59) (seguit de Tonyà, Siurana i Vilaür). *MarcaH.*, c. 1000.48; 1086: *Iafari* (Monsalv. XI, 333); *C. l'a. 1100: Jafar* (*Vox Roman.* IV, 47); 1316: *Jafero* (Alsiús *Nomencl.* 59); 1348: *Jaffero* (Alsiús); i cf. Monsalv. xvii, 198).

(3) Nom avui oblidat que havia designat un poblet veí de Banyoles, avui Puigpalter, 2 k a l'E d'aquesta ciutat: aquest llogaret «*Podium Pultarii* nuncupaverunt antiquitus *villare Fraudini* seu *Gafari*» segons una escr. de Banyoles de 957, p. p. *MarcaH.* § 93, col. 873, ben observat ja per Balari (*Oríg.* 159).

ETIM: el NP àr. tan conegut, *Ġāfar*, familiar a tothom que hagi llegit un poc d'història i narracions aràbigues (si més no, les 1001 Nits). Entre nosaltres es difongué bastant des del principi de la Reconquesta, si bé restà propi sobretot de gent d'extracció morisca, africana o almenys mossàrab, però aviat començaren alguns a escalar sòlid nivell intel·lectual i social, com el citat jurisconsult doscentista.

A les comarques del Nordest, pot ser un poc diferent: sembla que allà hem de pensar especialment en els refugiats «hispanos», que se n'hi anaren (cf. supra art. *Hostoles*) en grans nombres, acollits per les disposicions encoratjadores dels sobirans carolingis; gent cristiana però que en els SS.IX i X ja havien transigit amb formes de vida mahometana, i posat noms àrabs (els de la gent poderosa) a membres de llur família: d'aquí tot un regueró de NLL, segurament apresionats per aqueixos mossàrabs, i designats amb llur nom: començant amb *Jafre*, *Vilatenim* (*Ibin-at-Temimī*), *Vilamacolum*, *Vilamulaca*, el de o tres *Rama*...

Altres persones d'aquest nom en el Princ., de nivell més modest. «*Jafra filio Abrafim*» en un doc. de Vic de 1254 (CCandi, *Mi. Hi. Ca.* II, 435), que no veig per què suposaríem jueu (*Ibrāhīm* és àrab i musulmà no pas hebreu); 1248: «quendam meum sarracenum que vocatur *Jafira*», el qual «est in Evisia», sí però tanmateix en doc. vigatà (CCandi *o. c.*, II, 410).

És clar que era també vivíssim entre els moros andalusís: en *Abu Ġā' far' abd aš-Šamad ben Mūsā* en la *Tecmila* del valencià Aben al-Abbar (2161); un *Ġā' far al-Mutauākil* en la Història dels Jutges de Còrdova d'Alḥušanī (p. 107 del text àrab); mal que el publicador, en la traducció, ho escrigui amb *Ch-*, cedint al vici castellà d'adoptar aquesta bàrbara disfressa de la consonant aràbiga *ġ*. A Xàtiva un tresor trobat pel «sarcenus *Jafra Alpatzenb*» (Mtz. Fdo., *Doc. ValACA* II, 1718), a. 1283; on aqueixa *-ra* (com en

alguna de les cites supra, potser no és més que una solució errònia d'una sigla ^r, amb interpretació inexacta d'un *Jāfer* real.

Inevitable parlar ací del nom propi valencià homònim: més hauria valgut que ho fessin valencians; no hi he estalviat consultes als amics, però en va (és dubte? és tabú?). Avui hi oïm pertot la pronúncia *čáfer*; no sols en cognoms: així l'he anotat a Gavarda, L'Olleria, Aielo de Rugat, Gandia, i *AlcM* en 6 pobles, per cert tots també dellà Xúquer. També transcendent a algun NL: *čáfer* pda. de Palomar d'Albaida (xxxii, 130.16): pertot *č*, no *ġ*, encara que en aquesta zona no es confonguin.

Concordança xocant: i admeto que hagi fet vacil·lar en la creença, que quasi s'imposa, d'identificar amb l'omnipresent NP de l'àrab comú i andalusí; car de tota manera restaria obvi que és nom d'origen morisc; i tothom s'ha de sentir decantat a veure-hi un cas més de la deplorable cacografia dels *Puchades*, *Chordana*, *Churat*, *Meche*, *Benichembla*, *Chovada*, *Alcheps*, *Chunqueta*, *Chunda* o *Vercher*, grafia que re-futa i se n'escandalitza Chabàs, a *El Arch.* I 308...

Sembla que per això *AlcM* prova de trobar una escapada a la sorprenent contradicció, suggerint que vingui d'un mot àrab *šaffār* 'lladre'. Val a dir que, com a ètmon fonètic, no sols no seria més satisfactori que *Ġā'far* —puix que es tracta d'un *čáfer* amb *č*, que no és *ġ* però tampoc *š*— sinó més difícil: perquè, encara que admetem que vulgarment es desplaçés l'accent a la inicial, del foc cauríem a les brases: en un *šáffar s'hauria pronunciat la *fatha* com *ā*, estant entre «lletres lunars», i el cognom hauria esdevingut *šefre o *šéfer.

Altament, tot arabista se sentirà incrèdul del mot suggerit a *AlcM*: els mots àrabs per dir 'lladre' són ben coneguts: *šāriq* o *lišš* o *lašš*; no hi ha el mot suposat, en els diccs. àrabs corrents (Belot), ni *RMa* o *PAIc*, ni figura com a NP en els reculls antroponímics (Hess, Littmann; *GGAlg.*): ni un *šaffār* ni altra forma d'aquesta arrel: arrel, endemés, poc vivaç (*RMa* només s.v. *palpebra* i *novacula*).

No hi fa res; ens hem volgut assegurar del tot. El mot que algun aficionat va suggerir a *AlcM* no és inexistent, però tampoc significà pròpiament 'lladre' sinó 'home armat d'un ganivet': font única: el dicc. de l'egipci Zamaḥšari (S.xii: Lane 570), i és cert que en algun ús vulgar i local ha passat a designar un 'lladre armat de ganivet': només en el gloss. de mots marroquins de Dombay, fi S.xviii (Dozy, Suppl. I, 702), però és ús impropri en lloc de l'altre, car es tracta d'un derivat del mot ben conegut *šafra* 'coltell'.

Quan veiem bastants casos en què la mala grafia apitxada s'ha introduït en noms de persona i fins de lloc, de la zona no apitxada, per servil imitació de les pronúncies i grafies dolentes de la capital (veg. supra casos comentats als articles *Gelida*, *Chabàs* i